

SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK

‘Sint-Janskerk met haar bijzonder rijk interieur ’ (<http://www.mechelenblogt.be/2018/04/op-stap-bourgondisch-mechelen>)

12/04/2018

SOFIE STEVENS, ARCHITECT- EXPERT DIENST MONUMENTENZORG MECHELEN

MEERJARIGE SUBSIDIERINGSOVEREENKOMST KERKEN BINNENSTAD

- 20 december 2011
- 2011 > Sint-Petrus en Sint-Paulus > 18 mei 2015
- 2012 > OLV van Hanswijk > 14 november 2016
- 2013 > Begijnhof exterieur > juli 2018
- 2014 > Sint-Jan-Baptist en Sint-Jan-Evangelist > eind augustus 2018
- 2015 > Sint-Catharina > november 2018
- 2016 > Begijnhof interieur > 2021

SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK

RESTAURATIE IN OPDRACHT VAN DE STAD

VOORGAANDE WERKEN

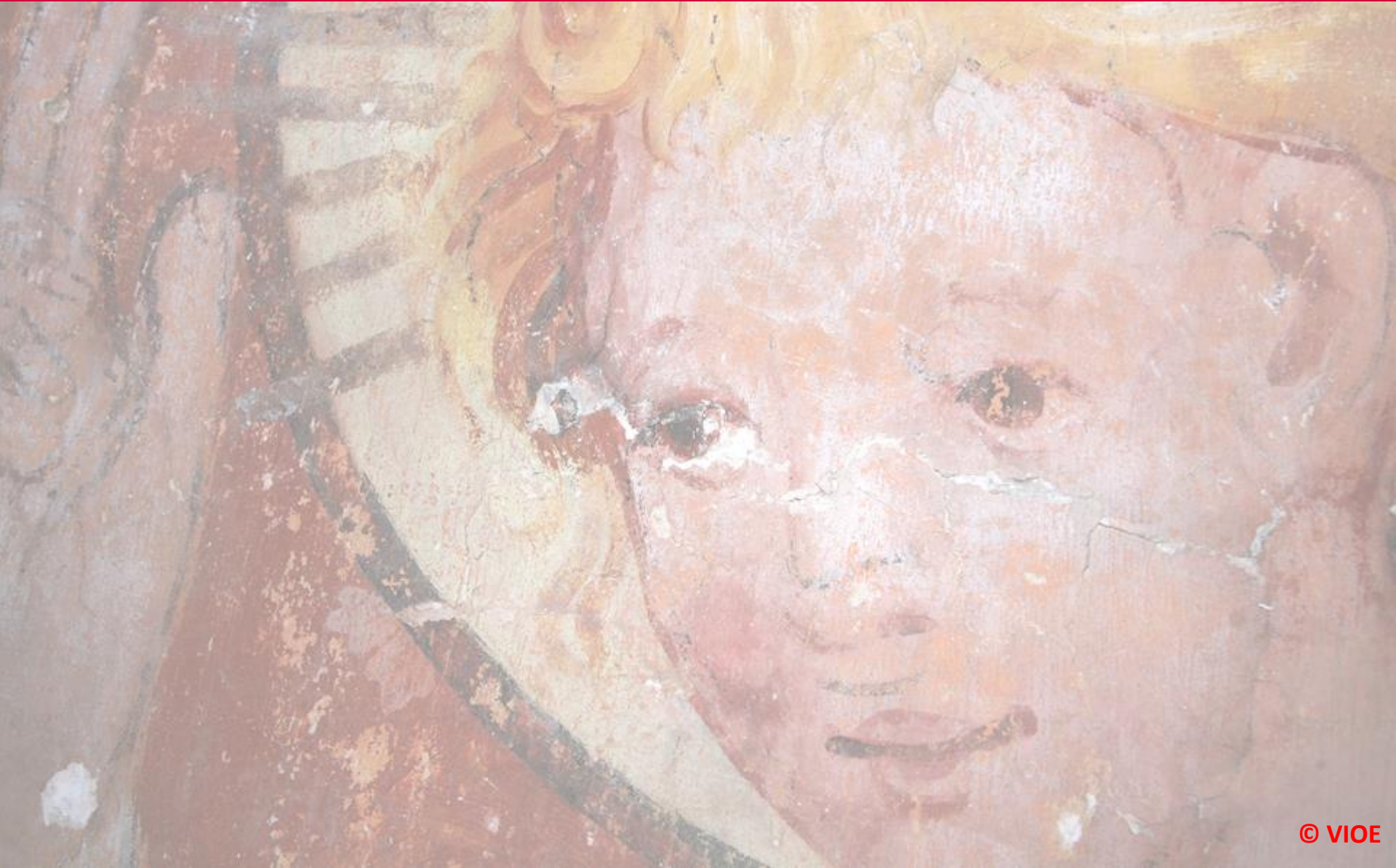
- 1990: dringende herstelwerken aan de bedaking
- 2008-2011 : dringend herstel dakvoeten, zachte gevelrestauratie en glas-in-lood

VOORONDERZOEKEN

- 2008: firma AM Consult
- 2008 en 2010: VIOE, Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed
- 2013: vooronderzoek en proefrestauratie, PRC bvba
- 2013 en 2017: Frans Dopéré
- 2013 en 2017: extract, Patrick De Greef

ONTWERPER

- Architecten Beeck & Hermans bvba: ir. en arch. Elfi Hermans

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK GOTIEK

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK GOTIEK – EEN KAPEL

MIDDEN 14de EEUW

HYPOTHESE aan de hand van de aangetroffen sporen ter plekke

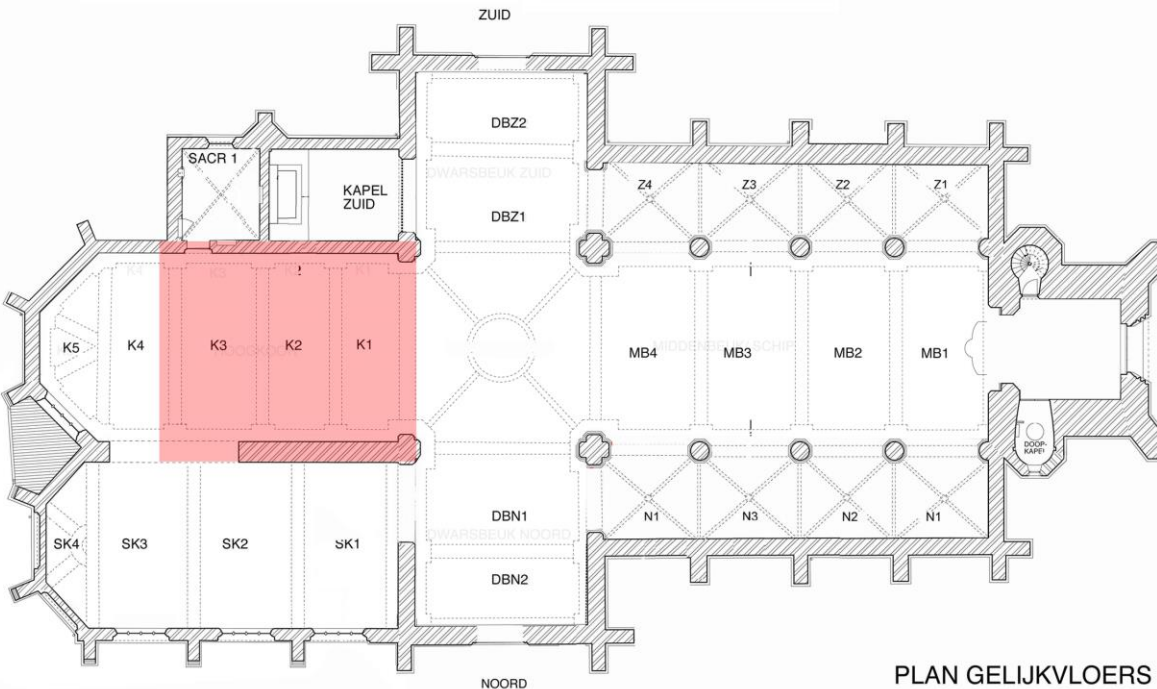
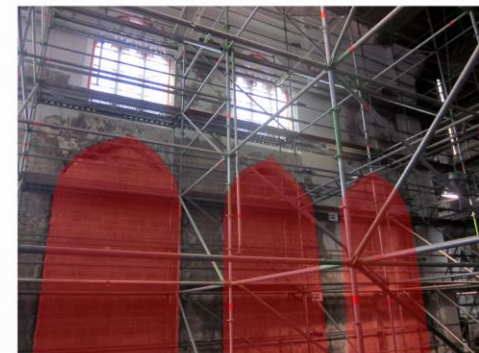
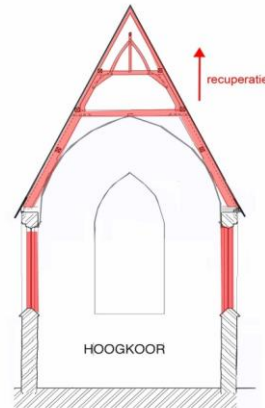
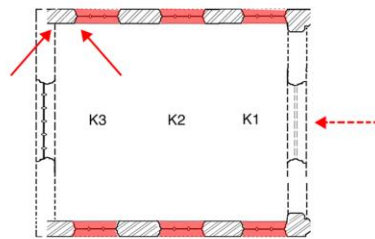
Het eerste koor kan vóór 1400-1420 worden gedateerd

Dit eerste koor lijkt overeen te komen met

- een koor van drie traveeën
- verlicht door drie gotische vensters aan de noord- en de zuidzijde (sporen ter plekke)
- mogelijks aan de oostzijde afgesloten met een vlakke muur (bouwnaad / uitbraaksporen ter plekke)
- zeer waarschijnlijk ook verlicht door een groot raam in de nu verdwenen oostmuur (geen sporen ter plekke)
- mogelijks was er een grotere inkompoort aan de westzijde (geen sporen ter plekke)
- een keper uit de dakkap van het koor heeft een veldatum tussen 1332 en 1362 (dendrochronologisch onderzoek)
- in de dakkap van het koor zijn twee bouwfasen herkenbaar (bouwnaad ter plekke)
mogelijks werd het oudste deel van de dakkap van het koor opgebouwd uit recup materiaal (die van het eerste koor?).

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK GOTIEK – EEN KAPEL

MIDDEN 14de EEUW

PLAN GELIJKVLOERS

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK GOTIEK – EEN KERK

EIND 14de EEUW - MIDDEN 15de EEUW gotiek

Oudste fase

voor 1400-1420, mogelijks voor 1342

Gefaseerde bouwcampagne:

viering mogelijks voor 1400-1420

gelijkvloers schip en gelijkvloersen eerste verdieping toren, tussen 1400 en 1420

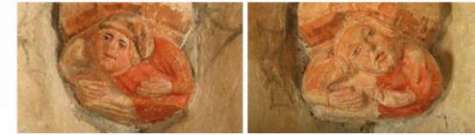
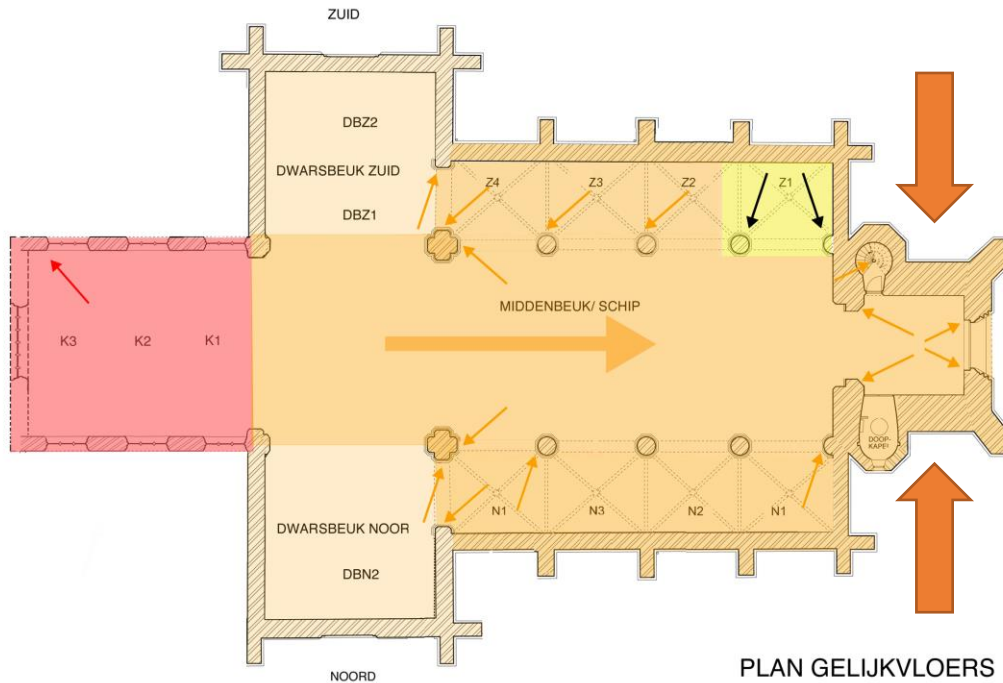

afwerking meest westelijke travee en plaatsing gewelven van de zijbeuken, tussen 1430 en 1450

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK GOTIEK – EEN KERK

EIND 14de EEUW - MIDDEN 15de EEUW
gotiek

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK GOTIEK – EEN KERK MET IMPOSANT HOOGKOOR

LATE 15de EEUW, 1471-1483
gotiek

Gefaseerde bouwcampagne:

viering mogelijks voor 1400-1420

gelijkvloers schip en gelijkvloersen eerste verdieping toren, tussen 1400 en 1420

afwerking meest westelijke travee en plaatsing gewelven van de zijbeuken, tussen 1430 en 1450
waarschijnlijk ook plaatsen van lichtbeuk in de hoofdbeuk

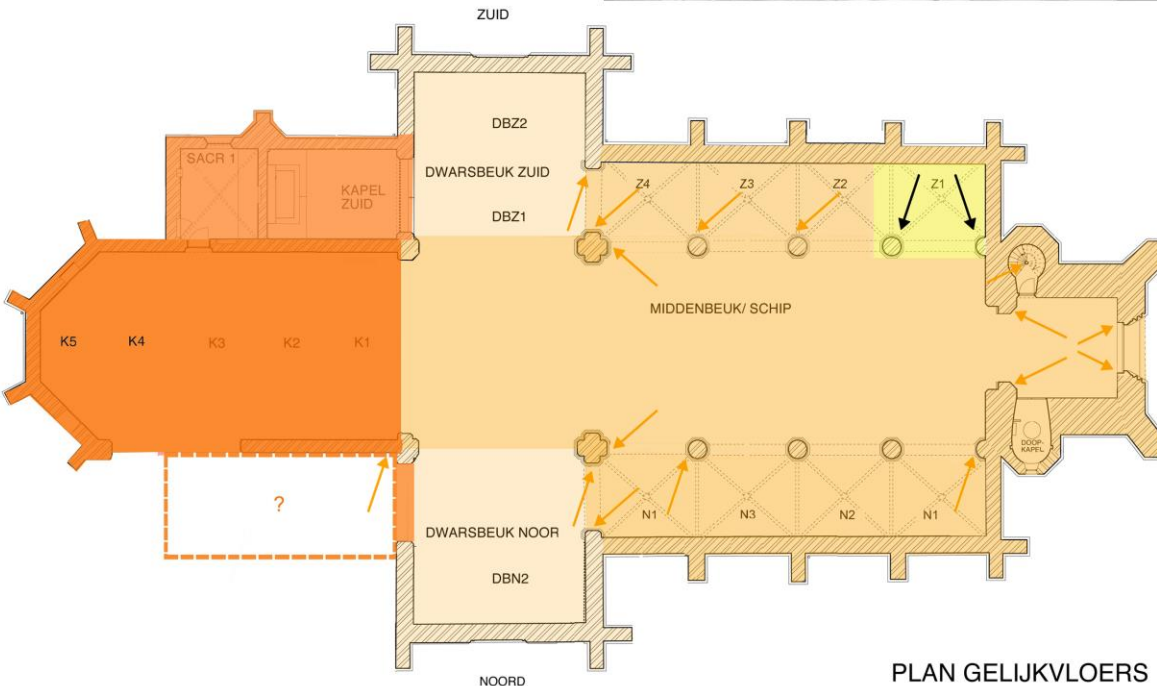
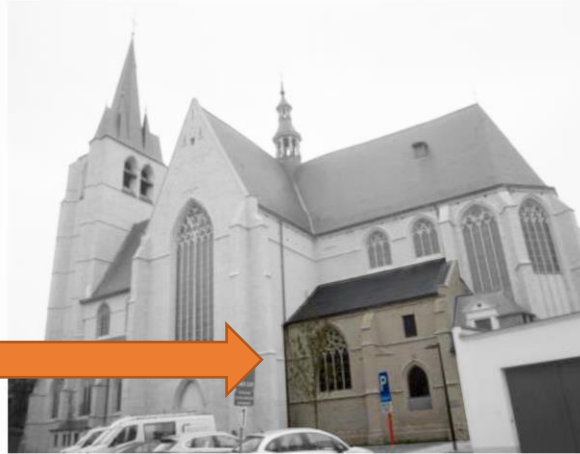

1471 bouw van sacristie en zijkapel, waarschijnlijk met een kapel ook aan de noordzijde
waarschijnlijk gelijktijdig met de ophoging van het koor en de vergroting naar de oostzijde
waarschijnlijk verhoging van de toren
inwijding 1483

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK GOTIEK – EEN KERK MET IMPOSANT HOOGKOOR

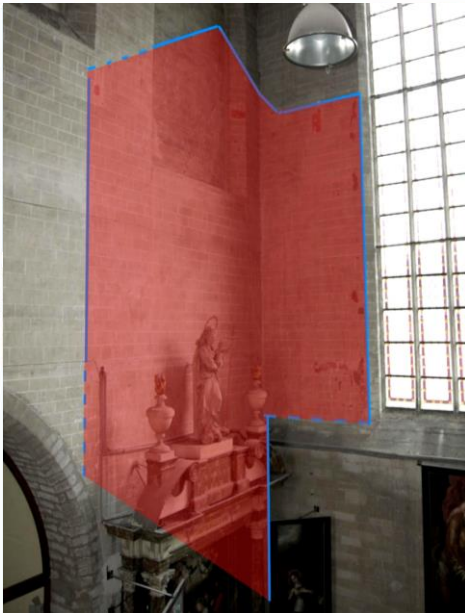

LATE 15de EEUW, 1471-1483
gotiek

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK GOTIEK – EEN KERK MET IMPOSANT HOOGKOOR

GOTISCHE ELEMENTEN ter plaatse aangetroffen

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RENAISSANCE

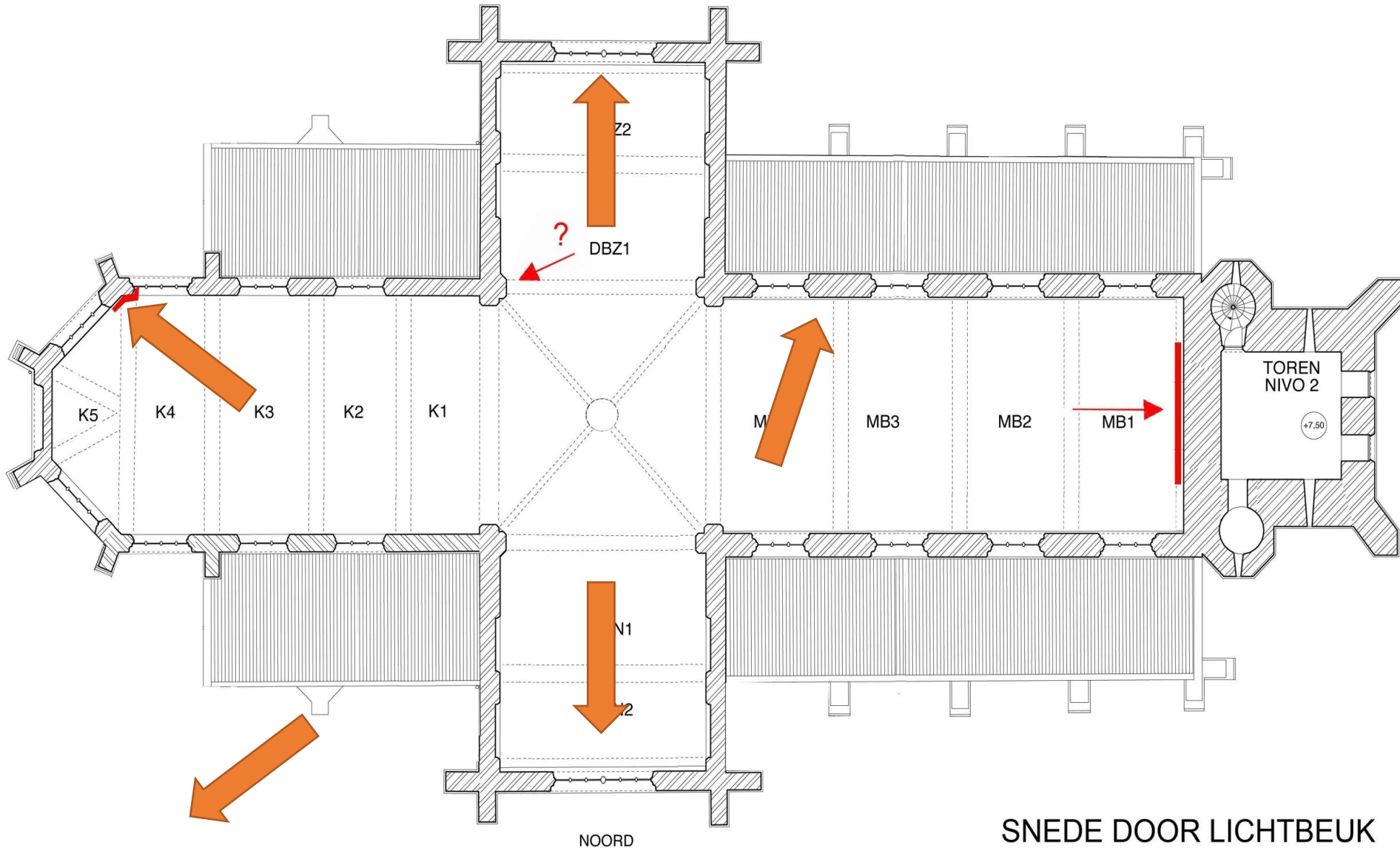
16DE EEUW

- ca. 1500
- rijke afwerking met persbrokaat aan het hoogkoor
- gebruik persbrokaten werden in de 15de en 16de E als imitatie zijdebrokaten
- renaissancemotieven: de granaatappel, lelie en blad- en bloemmotieven

- datum 1509 in grafkelder (?)

- datum 1521 aan zuidbeuk (?)
- datum 13 mei 1538 aan noordbeuk(?)

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RENAISSANCE

SNEDE DOOR LICHTBEUK

16DE EEUW

- ca. 1500
- rijke afwerking met persbrokaat aan het hoogkoor
- gebruik persbrokaten werden in de 15de en 16de E als imitatie zijdebrokaten
- renaissancemotieven: de granaatappel, de lelie en blad- en bloemmotieven

- datum 1509 in grafkelder (?)
- datum 1521 aan zuidbeuk (?)
- datum 13 mei 1538 aan noordbeuk(?)

- 1546 ontploffing zandpoort > heeft dit invloed op de kerk?

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK

RENAISSANCE

16de EEUW, 1548
renaissance

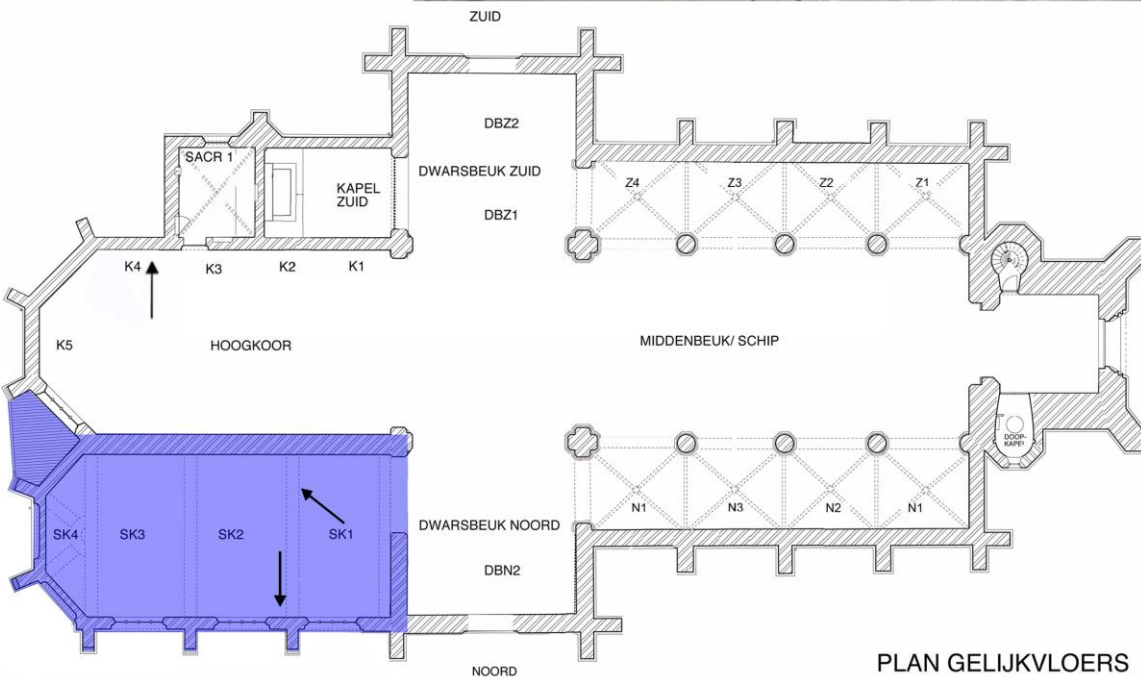
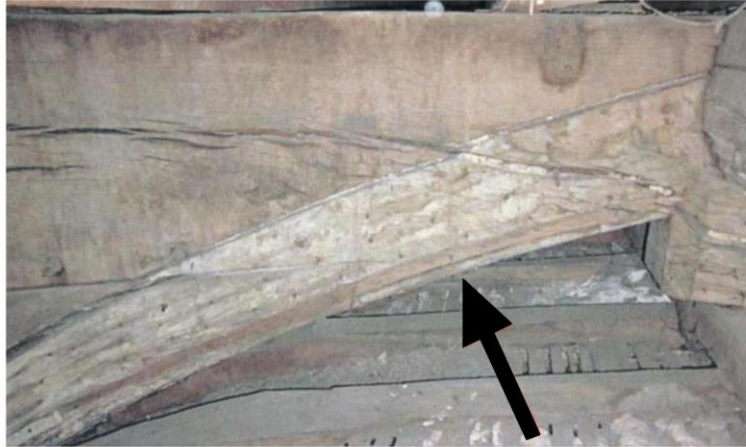
1548, bouw van de kapel van het Heilig Sacrament

Na de verwoestende ontploffing van de Zandpoort in 1546 werd in de oksel tussen het noordertransept en het hoogkoor een grote kapel gebouwd voor de aanbedding van het Heilig Sacrament. Deze kapel kreeg een houten, beschoten spits tongewelf gelijkaardig aan dat van de rest van de toenmalige kerk. Op het zolderniveau vertoont dit gewelf nog duidelijke afwerkingssporen. De invloed van de renaissance is in de kapel zichtbaar in de vorm van de vensters, die niet alleen groter zijn maar ook minder spits (2).

Het is markant dat de grafsteen van Lambert De Briaerde behouden bleef. Vermoedelijk heeft dit te maken met het aanzien van Lambert de Briaerde. Hij was voorzitter van de Grote Raad en liet volgens de overlevering in volle reformatie op eigen kosten de sacramentskapel bouwen. tekst © architecten Beeck en Hermans bvba en foto © KIK-IRPA, Brussels (Belgium)

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RENAISSANCE

16de EEUW, 1548
renaissance

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK BAROK

1ste HELFT 17de EEUW barok

invloed van de Grote Raad

Sinds de verhuis van de Grote Raad naar het voormalige Paleis van Margareta van Oostenrijk in 1606 kozen steeds meer raadsheren en suppoosten de Sint-Jansparochie als verblijfplaats. Naarmate de sociale en financiële status van de parochianen toenam, stegen de kerkinkomsten en werden de voorlopige meubels stapsgewijs door meer kostbare exemplaren vervangen. In 1610 bestelden de kerkmeesters een nieuw hoofdaltaar.

In de eerste helft van de 17de eeuw kreeg het volledige kerkinterieur een vroegbarokke aankleding. Deze heraanekleding omvatte het inbrengen van het nieuwe hoogaltaar met de triptiek van Pieter Paul Rubens (1616-1617) en het aanbrengen van goudleder op kader in het hoogkoor. De aanwezigheid van het goudleder wordt bevestigd door archiefstukken die vermelden dat het kostbare goudleder van het raamwerk werd gehaald en verkocht werd aan oude kleerkopers voor de tweedehandsmarkt (2).

Op de zolder van de sacramentskapel zijn er materiële getuigen teruggevonden van een vroeg 17de-eeuws stucplafond. Het houten beschot van de Sacramentskapel werd gepleisterd en voorzien van decoratief stucwerk met engelenhoofdjes, rankwerk en vegetale motieven. Dit stucplafond ging mogelijks samen met de integrale heraanekleding van het kerkinterieur omstreeks 1616 (1 en 2bis).

Uit de eerste helft van de 17de eeuw vinden we vandaag de dag nog waardevolle exemplaren in de kerk: de triptiek van Pieter Paul Rubens (1616-1617) geplaatst in een recenter hoofdaltaar, het epitafaaf van Henri de Schotti en Eleonora Vanden Cruyce (1616), een drieliuk met Mariale iconografie in het altaar Sint-Barbara-altaar van Ambrosius Francken II (1619), een beeld van Onze Lieve Vrouw met kind (of Onze Lieve Vrouw van Scherpenheuvel) van Antoon Fayd'herbe (1623), een drieliuk met centraal de kruisdraging van Christus en zijn ontmoeting met Veronica van Edessa van Gaspar De Crayer (1634-1666), de beelden van Sint-Petrus en Sint-Paulus toegeschreven aan Jacob Voorspoel (1636), ...

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK BAROK

1ste HELFT 17de EEUW
barok

ZUID

DBZ2

DWARSBEUK ZUID

DBZ1

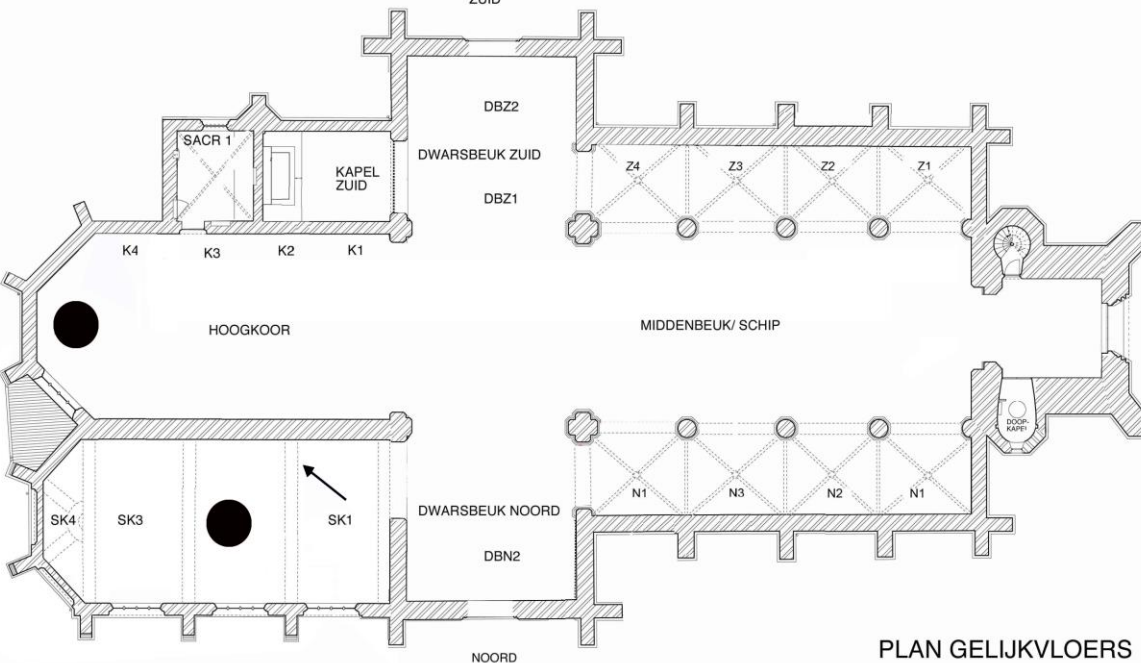
MIDDENBEUK/ SCHIP

DWARSBEUK NOORD

DBN2

NOORD

PLAN GELIJKVLOERS

2de HELFT 17de EEUW barok

verdere aankleding door de oratoren

Omstreeks 1611 vestigden de jezuïeten hun Nederlandstalig noviciaat in de Keizerstraat waarnaast ze in 1616 ook een plaatselijk college oprichtten.

Om hun invloed op de studerende jeugd in te dijen vroeg aartsbisschop Boonen in 1629 aan de oratoren van kardinaal de Bérulle om zich in Mechelen te vestigen. Evenals de jezuïeten legde deze congregatie van seculiere priesters zich toe op het onderwijs en het apostolaat, maar ze stelden zich uitdrukkelijk onder het gezag van de plaatselijke bisschop.

- > onmiddellijk de leiding over de Latijnse Grootsschool
- > in 1640 gevolgd door het pastoraat van de rijke Sint-Jansparochie.

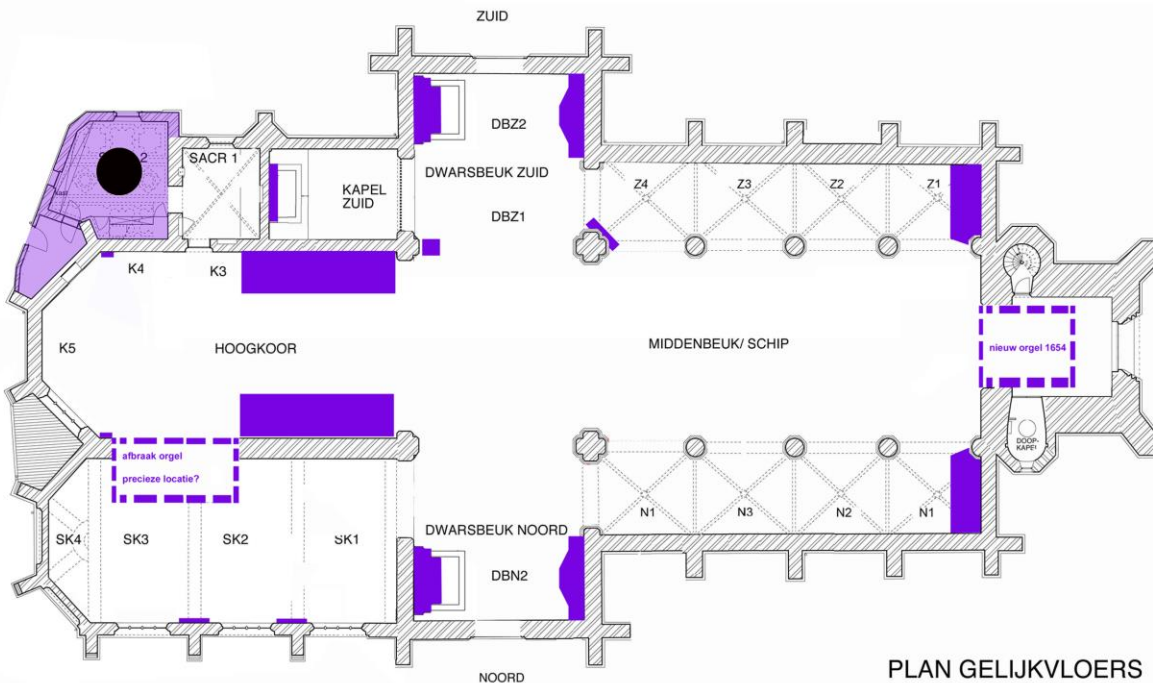
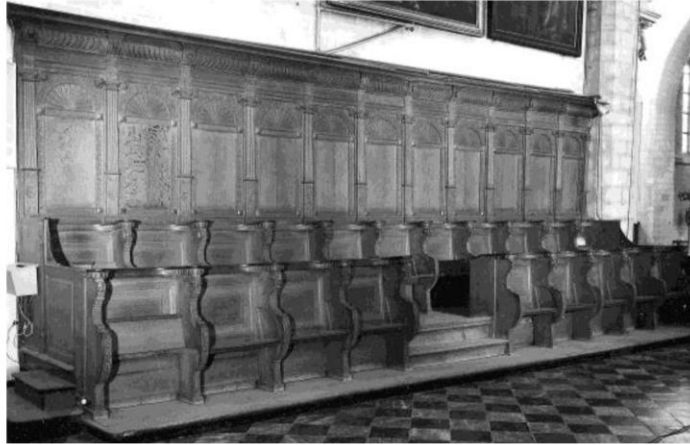
Dankzij de legaten van de parochianen en de financiële steun van enkele families beschikte de kerk opnieuw over de nodige fondsen.

Verschillende stukken in de kerk dateren uit de tweede helft van de 17de eeuw:

1644	afbraak koordoksaal, vermoedelijke verkoop van het orgel dat er op stond
1645	koorgestoelte, uitvoerder onbekend
1653	oudste vermelding van het witkalken van het kerkinterieur
1654	realisatie nieuw orgel op het westerdoksaal onder de toren
1660	reliëkkasten van het Heilige Kruis en van heilige Barbara, uitvoerder onbekend zij-altaren
1669	drieluik bestemd voor Sint-Antoniusaltaar, L. Franchoys de Jonge
1673	drieluik bestemd voor Heilig Geestkapel, L. Franchoys de Jonge
1674	reliëkkast van het Heilige Kruis, L. Faydherbe
1675-76	reliëkkast van Sint-Jan Baptist, L. Faydherbe
1678	epitaaf kannunik Rombout Huens, toegewezen aan L. Faydherbe
1680	OLV der slaven die tussenkomt bij de Heilige Drievuldigheid, N. van der Veken
1687-90	ensemble 3 schilderijen omtrent de H. Drievuldigheid, Jacobus Smeyers
1691-1710	biechtstoelen zijbeuk zuid en noord, uitvoerder onbekend
1703	biechtstoelen dwarsbeuk zuid en noord, toegeschreven aan N. van der Veken
1708	uitbreiding sacristie

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK BAROK

2de HELFT 17de EEUW
barok

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK FRANSE STIJLEN

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK FRANSE STIJLEN – 1722 tot 1793

18de EEUW

1722-1793

invloed Franse stijlen

de modernisering door de oratoren

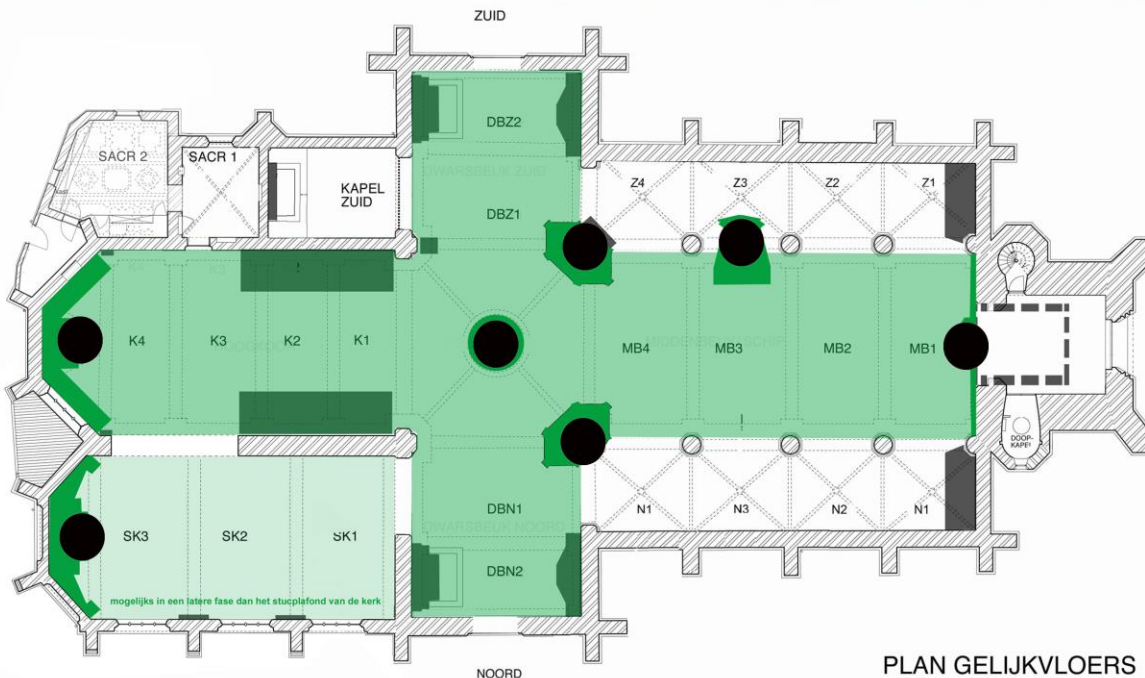
Rond 1720 besloten de oratoren de Sint-Janskerk te moderniseren volgens de toen gangbare mode, beïnvloed door de fijnzinnige Franse cultuur. Het interieur onderging een ware metamorfose.

1722	inbrengen van laatbarok stucplafond met uitkragende kroonlijst en lijstwerk stuc van schip, transeptarmen en koor: zelfde samenstelling
1722	bestelling schilderij als afwerking van de viering, Egidius Jozef Smeyers
1723	tweemaal witten van de kerk met kalk
1729-30	kerkmeesterbank voor de zuidwestelijke vieringpijler
1736-39	nieuwe preekstoel, Theodoor Verhaegen
1742-44	kerkmeesterbank voor de noordwestelijke vieringpijler
1746	vier schilderijen over de H. Drievuldigheid, Egidius Smeyers
1765-71	hoogaltaar
1771-72	orgelbuffet
(?)	- stucplafond van de sacramentskapel kan eventueel van na 1722 omdat het heeft een andere samenstelling heeft dan dat van het schip en het hoogkoor
- aanbrengen valse wand aan de zuidzijde van de sacramentskapel
1781-93	altaar sacramentskapel
1793	schilderij 'Maaltijd met de Emmaüsgangers' en 'God de Vader', W.J. Herreyns

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK FRANSE STIJLEN – 1722 tot 1793

18de EEUW
1722-1793
invloed Franse stijlen

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK DE SLUITING VAN DE KERK IN DE 18de E

18DE EEUW

- invloed Franse Revolutie
- 1795: annexatie van de Zuidelijke Nederlanden door Frankrijk
- uitdrijving van de oratoren en inbeslagname van hun bezittingen
- sluiting van de Sint-Janskerk

- afschaffing Grote Raad van Mechelen

19DE EEUW

- leden van de Grote Raad verlaten Mechelen

20STE EEUW

- afwerking in imitatie natuursteen en ontpleisteren bakstenen gewelven

UITERMATE GAAF LAAT 18DE EEUWS ENSEMBLE = BASIS RESTAURATIEOPTIE

SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE IN OPDRACHT VAN DE STAD

ONTWERPER

- Architecten Beeck & Hermans bvba: ir. en arch. Elfi Hermans

BEDRAGEN

- totaalbedrag van ca. €2.390.000,00 (incl. btw)
- restauratiepremie: ca. €2.026.000,00 (incl. btw)
- stadsaandeel: ca. € 364.000 (incl. btw)

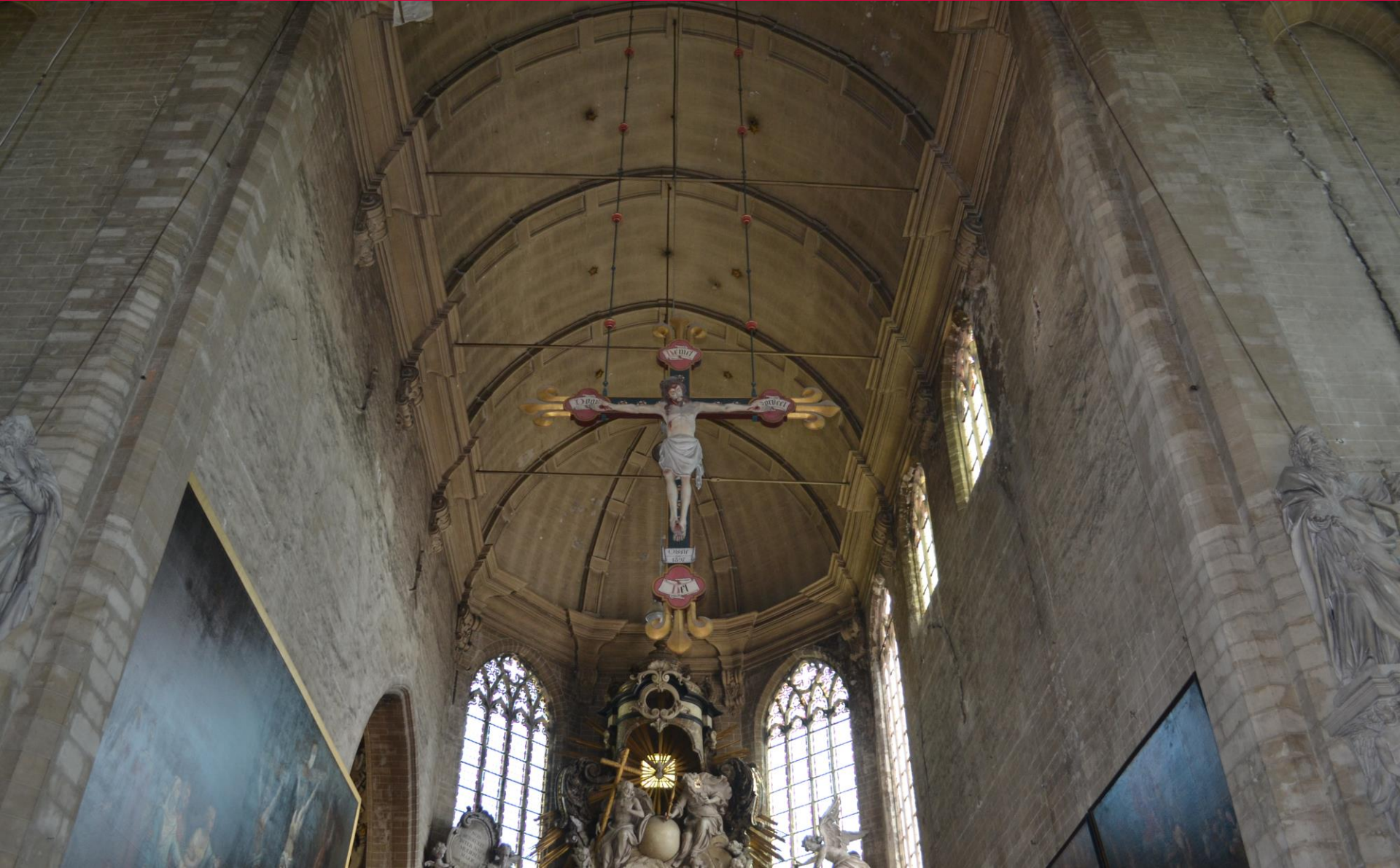
START

- augustus 2016

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK VOOR RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK VOOR RESTAURATIE

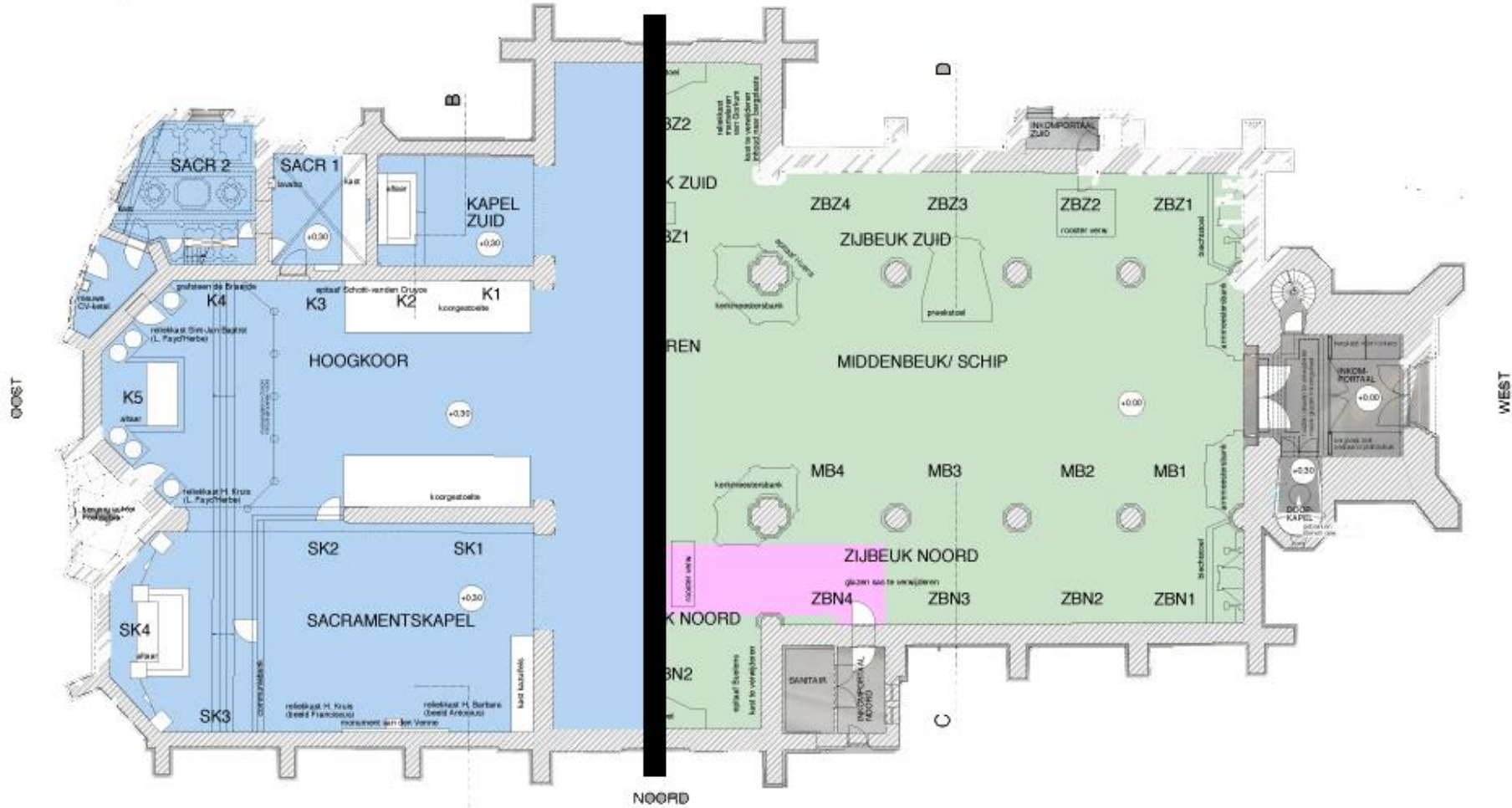
HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK VOOR RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK VOOR RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE IN 2 FASEN

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

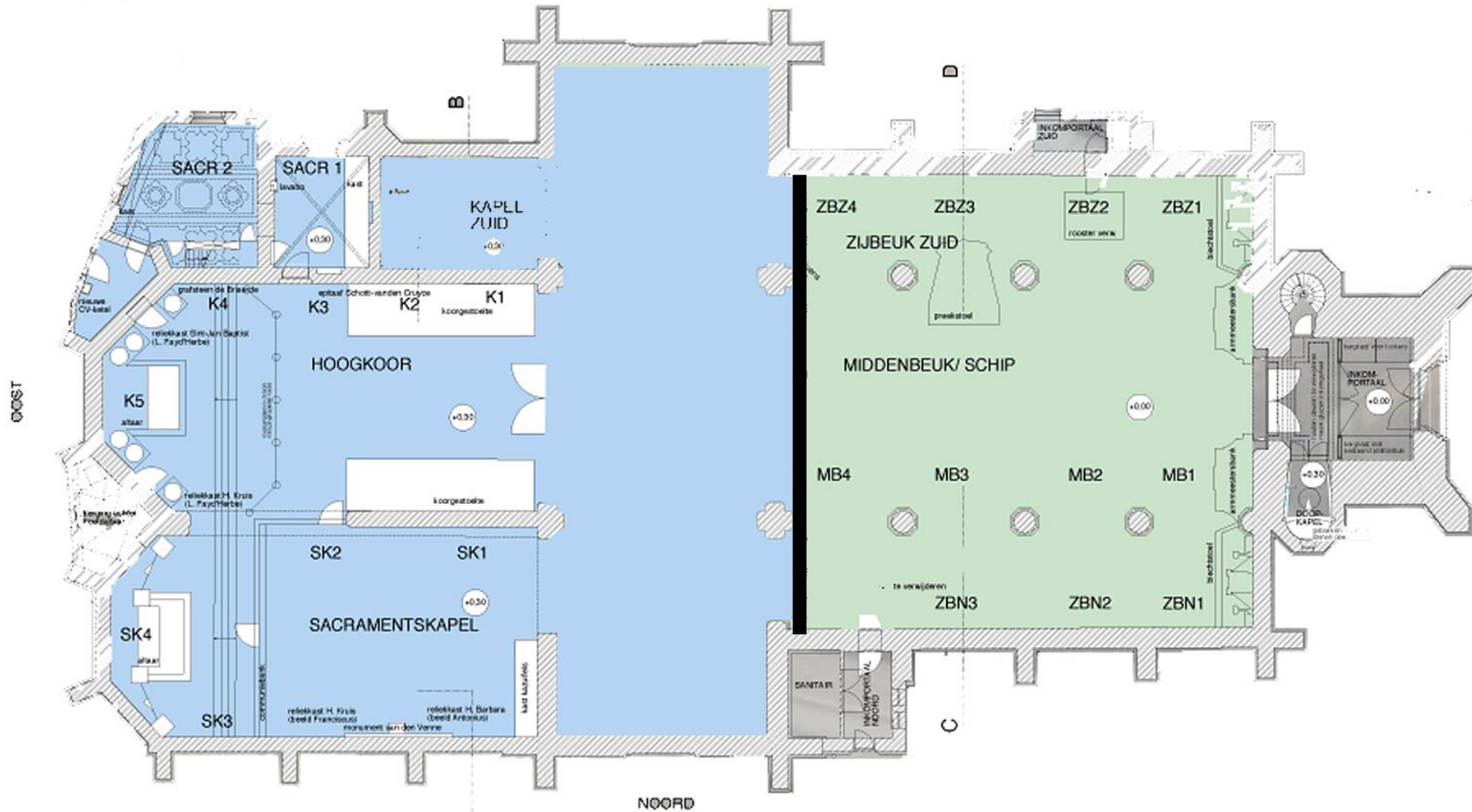
HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

HISTORIEK SINT-JAN-BAPTIST en SINT-JAN-EVANGELISTKERK RESTAURATIE

DANK VOOR UW AANDACHT

